

ББК 60.524.251+60.027+60.028,13
Т52
УДК 316.647.5+172.3

Рекомендовано до друку вченою радою університету,
протокол №1, від 31 серпня 2007 року.

За повного або часткового відтворення матеріалів цього
видання посилення на нього обов'язкове.

Висловлені у виданні думки належать виключно авторам.

Редакційна колегія:

В.О. Бакальчук

М.А. Козловець

В.С. Крисаченко

Л.І. Мазука

П.Ю. Саух (керівник)

Т52 **Толерантність як соціогуманітарна проблема сучасності:
Матеріали засідання "круглого столу" від 29 травня 2007 р. / За
заг. ред. П.Ю. Сауха – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2007. –
124 с.**

У виступах учасників "круглого столу" розглянуті філософські аспекти проблеми толерантності, історичні корені проблем полікультурності та формування якостей толерантності в умовах глобалізованого світу, механізми толерантного спілкування і взаємодії в контексті міжкультурної та внутрішньокультурної комунікацій, а також висвітлені різноманітні форми прояву толерантності та інтолерантності в соціокультурному просторі сучасного українського суспільства.

60.524.251+60.027+60.028,13

© Житомирський державний університет
імені Івана Франка

МАРКОВСЬКИЙ Броніслав Володимирович
викладач Бердичівського
Політехнічного коледжу

**До питання становлення і
розвитку основ релігійної толерантності.**

Походження ідеї толерантності нерозривно пов'язане із становленням релігійної терпимості. Що спричинило народження цієї ідеї? Чи має толерантність метафізичну основу, чи поступово сформувалася у процесі історичного розвитку? Тертуліан писав: "Приклад для вправи терпіння дає нам не людське почуття, виховане по образу тупої собачої байдужості, а Божественний виклад живого і небесного вчення, яке показує приклад терпіння, насамперед самого Бога, ...". Звичайно, це питання у філософії досить суперечливе. Беззаперечно ми можемо говорити лише про єдність людської природи, яка виражається у загальнолюдських цінностях. Але досить помітним є страждальницький відтінок, що свідчить про вплив релігійної, зокрема християнської свідомості. "Tolero" у перекладі з латині означає терпіти, витримувати.

Релігійна філософія, персоналізм стверджують ейдетичну природу, метафізичні підстави толерантності, але їх вираження і засвоєння – це складний, сповнений протиріч історичний процес. Не одразу суспільство може сприйняти повноту Одкровення, воно відкривається в історії, вбудовується в культуру. В Соловйов писав: "...історичні образи життєвого добра не мають зовнішньої єдності та завершеності і тому вимагають від людини не формальної покірності, а розпізнання їх по суті, внутрішніх зусиль у їх постійному становленні". Особливості вираження метафізичної за походженням ідеї обумовлені культурними можливостями конкретно-історичної спільноти. Будь-яке Одкровення постає в образах і поняттях притаманних певному історичному часу, певній історичній культурі.

Пошуки витоків толерантності слід починати з міфу. У нашому

випадку до розгляду береться поняття традиційного релігійного міфу як сюжетно сформованої і персоніфікованої догматичної основи релігії. Згідно ноуменозно-символічної концепції, міфічні символи концентрують реальність у якій присутня глибинна сутність світу. Міф розглядається, як вираження Божественної реальності; або, як "розгорнуте магічне ім'я"

В сучасному світі зростає кількість принципово нових речей і явищ. Як ставитися до них? Яку дати оцінку? Як діяти? У минулому зустріч з "Іншим", принципово новим, була не частою і міфологічна свідомість встигала адаптуватися, виробити певне відношення. Для більшості людей нашого часу традиційний міф вже не є життєво значимою реальністю, їх свідомість базується на уривках, переплетінні старих і нових міфів. Вони розгублено дивляться на світ, який стрімко змінюється. Це все породжує неусвідомлений страх, неспокій, стреси і агресію. В епоху постмодерну заклик звернення до основ можливо виглядає архаїчним, але слід враховувати, що ідеї постмодерну не стали життєвими цінностями широких верств населення і тому наявні в традиційних основах рецепти терпимості можуть бути досить дієвими і в наш час. С. Аверінцев зазначає: "Не тільки духовне, а й саме елементарне душевне, психічне здоров'я знаходяться під важкою загрозою до тих пір, доки сучасна людина відрізана від біблійної традиції. Просто для того, аби віднайти для початку елементарне психічне здоров'я, їй необхідно знайти якийсь свій шлях відновлення розірваного".

У Біблії, на прикладі відношення до іновірців, ми можемо спостерігати становлення і розвиток ідеї толерантності, яке відбувалося досить складно. Родоплемінне суспільство та суспільство ранніх цивілізацій було далеким від думки, що у Бога всі народи землі мають свого батька, котрий у милосерді своїм піклується про тих, що заблукали так само, як і про вірних. Хіба що окремі здогадки ми зустрічаємо в культі Атона в Стародавньому Єгипті та вченні Заратустри у Персії. Уперше конкретно і чітко ідея терпимості до інших народів і вір висловлюється у вченнях давньоєврейських пророків. Амос проголошує ідею рівності всіх народів перед Богом. Ісайя проголошує, що Бог прагне спасіння усіх людей: "...аби спасіння

моє дійшло до країв землі". Ієремія засуджує ідею національної зверхності та сліпої віри в національні святині. З особливою силою ідеї толерантності і терпимості висловлюється в Новому Заповіті. У притчі про доброго самарянина Христос показує, що ближнім для людини не обов'язково може бути одновірець, що добро як цінність має бути дароване усім людям, поза їх вірою, етнічністю. І взагалі, Біблія дає основу для сприйняття ідеї толерантності в цілому, не лише як релігійну і етнічну терпимість. Виходити насамперед слід з рівності всіх людей у їх достоїнстві, як створених за Образом і Подобою Бога. Крім того, біблійна традиція стверджує, що єство людини пошкоджене первородним гріхом і тому усі недосконалі, ніхто не вільний від гріха. Важливими настановами є заповіді Христа любові до ворогів своїх, не судити, прощати гріхи. Таким чином, ідея власної виключності, вищості, нетерпимості до іншого не є притаманною основам християнства.

Що ж породжує релігійну нетерпимість? Релігійна конфесія постає в історії як особливим чином сприйняте Одкровення Бога. Ця особливість визначається особливостями культури і менталітету, природно-географічним чинником, особливостями перебігу історичних подій. Будь-яка конфесія не може уникнути впливу ідеології. Тобто релігія має зовнішню оболонку і внутрішнє ядро. І саме у зовнішньому полягає причина релігійної нетерпимості, яка породжується не основами віровчення, а питаннями політичної, культурної, історичної і національної ідентифікації. М. Бердяєв писав: "Часто забувають, що первинним є Бог, а не релігія, котра може навіть закривати Бога". Досить часто релігійна напруженість, це наслідок "церковної політики", яка використовує релігійну складову для виробництва ідеологічних кліше. Зараз ми можемо спостерігати, як окремі політики пов'язують питання релігії з мовним питанням, союзництвом або самостійництвом і іншими ідеологічними підкладками.

Усі традиційні релігії своєрідним чином виражають зміст таких загальнолюдських цінностей як добро, любов, істина, краса, свобода. У всіх них є заповіді не вбивай, не кради, не нашкодь тощо. Актуальними є слова В. Соловйова: "При існуванні багатьох релігій і віросповідань суперечки між ними передбачають спільну моральну

основу і, отже, моральні норми, на котрі однаково посиляються сторони суперечки, які не можуть залежати від їх релігійних і віросповідних різниць".